

Prof. univ. dr. Alexandru Ionaș
Lector univ. dr. Alexandru Florin Măgureanu
Lector univ. dr. Cristina Dinu

DREPT PENAL. PARTEA SPECIALĂ
- conform noului Cod penal -

Prof. univ. dr. Alexandru Ionaș
Lector univ. dr. Alexandru Florin Măgureanu
Lector univ. dr. Cristina Dinu

DREPT PENAL. PARTEA SPECIALĂ

- conform noului Cod penal -

Universul Juridic
București
-2015-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2015, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IONAS, ALEXANDRU

Drept penal : partea specială : conform noului Cod penal / prof. univ. dr.

Alexandru Ionaș, lector univ. dr. Alexandru Florin Măgureanu, lector univ. dr. Cristina

Dinu - București : Universul Juridic, 2015

ISBN 978-606-673-640-4

I. Măgureanu, Alexandru Florin

II. Dinu, Cristina

343(498)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

ABREVIERI

- alin.	= Alineat
- B. Of.	= Buletinul Oficial
- C. civ.	= Codul civil
- C. pr. civ.	= Codul de procedură civilă
- C.A.	= Curtea de Apel
- C.D.	= Culegere de decizii
- C. pen.	= Codul penal 2014
- C. pr. pen.	= Codul de procedură penală 2014
- C.S.J.	= Curtea Supremă de Justiție
- ed.	= ediția
- Ed.	= Editura
- Î.C.C.J.	= Înalta Curte de Casație și Justiție
- Jud.	= Judecătoria
- M. Of.	= Monitorul Oficial
- p.	= paginile
- R.D.P.	= Revista de Drept Penal
- R.R.D.	= Revista Română de Drept
- T.S.	= Tribunalul Suprem
- T.S. s. pen. dec. nr.	= Tribunalul Suprem. Secția penală. Decizia numărul
- vol.	= Volumul

ASPECTE INTRODUCTIVE

I. Noțiunea Dreptului penal special

Ramura dreptului penal (*ius criminale*) este formată din ansamblul normelor juridice care constituie sistemul de apărare a valorilor sociale prin prevenirea infracțiunilor sau prin pedepsirea acestora¹.

Normele juridice penale sunt structurate în două categorii: norme penale generale și norme penale speciale. Normele penale generale alcătuiesc dreptul penal general. Partea generală a Codului penal reunește regulile aplicabile ansamblului infracțiunilor reglementate de legislația penală, indiferent de natura acestora și de felul actului normativ în care sunt prevăzute, delimitând cadrul general de aplicare a legii penale, definind infracțiunea, stabilind trăsăturile sale generale și elementele constitutive, reglementând totodată condițiile generale de tragere la răspundere penală, sancțiunile și modul lor de aplicare.

Dreptul penal special, ca *subramură* a dreptului penal, cuprinde principalele infracțiuni, grupate în funcție de valorile sociale a căror ocrotire se realizează prin incriminare. Rezultă că partea specială este alcătuită din totalitatea normelor penale cuprinse în Codul penal, partea specială, dar și în *legile speciale*² ce conțin dispoziții penale, care stabilesc faptele ce constituie infracțiuni și sancțiunile care se aplică în cazul săvârșirii acestora.

În expunerea de motive privind adoptarea unui nou Cod penal se precizează că decizia de a se trece la elaborarea acestuia nu a fost o simplă manifestare a voinței politice, ci reprezintă, în egală măsură, un corolar al evoluției economico-sociale, dar și a doctrinei și jurisprudenței.

Se dorește, potrivit aceleiași expuneri de motive, ca noul Cod penal să îndeplinească obiective, cum ar fi:

1. Crearea unui cadru legislativ coerent în materie penală, cu evitarea suprapunerilor inutile de norme în vigoare existente în actualul Cod penal și în legile speciale.

2. Simplificarea reglementărilor de drept substanțial, menită să faciliteze aplicarea lor unitară și cu celeritate în activitatea organelor judiciare.

3. Asigurarea satisfacerii exigențelor decurgând din principiile fundamentale ale dreptului penal consacrate de Constituție și de pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte.

4. Transpunerea în cadrul legislativ penal național a reglementărilor adoptate la nivelul Uniunii Europene.

5. Armonizarea dreptului penal material român cu sistemele celorlalte state membre ale Uniunii Europene, ca o premisă a cooperării judiciare în materie penală bazată pe recunoaștere și încredere reciprocă.

Trebuie să observăm că, în repetate ocazii, legiuitorul argumentează opțiunile legislative ale noului Cod penal bazându-se pe existența unor reglementări asemănătoare în codurile penale ale altor state europene. O problemă de rezolvare a căreia depinde felul în care va arăta Uniunea Europeană este felul în care se influențează reciproc, cum interacționează statele membre, deoarece între ele există puternice deosebiri atât economice cât și culturale. O mare

¹ Costică Bulai, *Drept penal român, Partea Generală*, vol. 1, Casa de Editură și Presă Șansa, București, 1992, p. 7.

² Cu titlu de exemplu: Legea nr. 31/1990 a societăților (infracțiunile prevăzute la art. 271, 272, 279, 280¹ etc.); Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale (infracțiunile prevăzute la art. 3, 4, 9 etc.); Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combaterea finanțării terorismului (infracțiunile prevăzute la art. 29 și 31) ș.a.m.d.

provocare pentru Europa va fi modul în care au loc aceste influențe reciproce dintre statele membre. Astfel, există pericolul ca membrii mai puternici să „sufocă” pe ceilalți, să le provoace „dispariția” culturală, să le anihileze identitatea. Preocuparea în Uniune pentru această problemă și încercarea de a găsi soluții se oglindește chiar și în frumosul motto al Uniunii: „*in varietate concordia*”. În cercetarea procesului de integrare juridică, are o mare importanță conceptul de „cultură juridică”¹. Acest concept sintetizează raporturile dintre drept și cultură, fiind un „sistem de elemente materiale și spirituale, care se raportează la sfera de acțiune a dreptului și se reflectă în condiția și conștiința oamenilor”². Un astfel de concept compus atât din elemente de interes pentru sociologia juridică, dreptul comparat cât și filosofia dreptului, se poate dovedi foarte util în cercetarea unui fenomen atât de complex ca integrarea juridică europeană. O întrebare la care cercetările din domeniul științelor socio-umane și în special dreptul și sociologia juridică vor trebui să găsească un răspuns, este care dintre culturile juridice existente acum în Europa va domina și în ce fel se va produce acest lucru, deoarece există evidente deosebiri între cultura juridică a Europei de Vest și a celei est-europene, și chiar în interiorul lor. La acestea se adaugă și influența crescândă a culturii juridice de tip anglo-american, cultură mult mai pragmatică. Trebuie avut în vedere că, aplicarea unui principiu în culturi juridice diferite, fără adaptarea lui la factorii specifici culturii respective poate avea efecte dezastruoase. Așa cum s-a arătat în doctrină³, identificarea valorilor sociale fundamentale care merită o ocrotire aparte, ca și evaluarea diferitelor comportări umane în raport cu aceste valori au fost condiționate întotdeauna și la toate popoarele de particularitățile vieții politice și sociale, de tradițiile și mentalitatea poporului. Un anumit comportament poate reprezenta o gravă încălcare a unor valori fundamentale la un popor și, în același timp, poate fi socotită ușoară în viziunea unei alte legi penale. Chiar dacă este evidentă necesitatea unor principii comune de drept penal, la nivel european, pentru a face față unor noi provocări sau pentru a răspunde mai eficient unor fenomene infracționale (criminalitatea organizată, infracțiuni contra intereselor financiare ale U.E. etc.), nu considerăm că existența unor legi penale în alte state europene este întotdeauna un argument suficient pentru modificări aduse legislației naționale, mai ales dacă sunt chemate să înlocuiască instituții și principii de drept penal ce deja și-au dovedit eficiența la nivel național.

II. Structura sau elementele infracțiunii

Noțiunea de structură a infracțiunii

Nu poate fi vorba despre o infracțiune dacă o persoană nu a vătămat o valoare socială ocrotită de legea penală sau nu a pus în pericol o astfel de valoare socială, printr-o acțiune sau inacțiune prevăzută de legea penală. În cazul săvârșirii unei infracțiuni, va trebui să se analizeze: obiectul infracțiunii, subiecții infracțiunii, ce valori sociale au fost lezate și în ce măsură, dacă există legătură cauzală între fapta de natură infracțională săvârșită și urmarea imediată pe care a produs-o sau ar fi putut s-o producă (dacă legea penală incriminează și tentativa). Tragerea la răspundere penală a făptuitorului se va realiza și în funcție de următorii factori: dacă acesta este major sau minor, dacă subiectul activ este sau nu apt pentru a răspunde penal, dacă cel ce a săvârșit infracțiunea este considerat ca fiind un subiect calificat (dacă îndeplinește o anumită funcție la locul de muncă în legătură cu care a săvârșit infracțiunea, dacă se află în anumită relație de rudenie cu victima ș.a.), dacă este sau nu recidivist etc.

¹ Sofia Popescu, *Dificultăți ale integrării europene în domeniul dreptului*, Ed. Academiei Române, 2003, revista Studii de Drept Românesc, iulie-decembrie, nr. 48, p. 247.

² *Idem*, p. 248.

³ George Antoniu, *Legea penală română în condițiile postaderării în Dreptul comunitar și dreptul intern. Aspecte privind legislația și practica judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 145.

În doctrina penală¹, conținutul infracțiunii a fost definit ca fiind „totalitatea condițiilor obiective și subiective cerute de norma de incriminare pentru ca un anumit tip de faptă să constituie infracțiune”.

De exemplu, în art. 244 C. pen. alin. (1), este prevăzută infracțiunea de înșelăciune care constă în „inducerea în eroare a unei persoane, prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în scopul de a obține pentru sine ori pentru altul un folos material injust și dacă s-a pricinuit o pagubă, se pedepsește cu închisoare strictă de la 6 luni la 3 ani”. Conform alin. (2) al aceluiași articol este pedepsită mai aspru înșelăciunea săvârșită prin folosirea de nume sau calități mincinoase ori de alte mijloace frauduloase.

Pentru analizarea fiecărei infracțiuni vom folosi următoarea structură:

1. Concept

2. Condiții preexistente

A. Obiectul infracțiunii:

- obiectul juridic special;
- obiectul material.

B. Subiecții infracțiunii: subiectul activ, subiectul pasiv, participația penală.

3. Conținutul constitutiv

A. Latura obiectivă:

- elementul material;
- urmarea imediată;
- legătura de cauzalitate dintre elementul material și urmarea care s-a produs în urma săvârșirii infracțiunii.

B. Latura subiectivă

Reprezintă forma de vinovăție sub care a acționat făptuitorul. Vom analiza, totodată și mobilul și scopul avute în vedere de către autor în momentul săvârșirii infracțiunii, în măsura în care acestea sunt prevăzute de norma de incriminare.

4. Forme. Modalități. Sancțiuni

A. Forme: acte pregătitoare, tentativa, consumarea infracțiunii.

B. Modalități: modalități normative, modalități faptice.

C. Sancțiuni

5. Aspectele procesuale

Vom prezenta acele aspecte procesuale prevăzute în Codul penal (precum necesitatea plângerii prealabile pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, posibilitatea împăcării etc.).

1. Conceptul sau conținutul legal al infracțiunii

Referindu-ne la analiza structurii oricărei infracțiuni, trebuie să începem cu conținutul legal, adică să enunțăm cuprinsul textului de lege așa cum este el prevăzut în norma de incriminare. Conținutul legal va fi apoi analizat sub aspectul: condițiilor preexistente, conținutului constitutiv, formelor și modalităților infracțiunilor, sancțiunilor și aspectelor procesuale specifice fiecărei fapte prevăzute de norma penală.

Rezultă că în conținutul legal este cuprins ansamblul de condiții impuse în norma de incriminare pentru ca o faptă umană să fie considerată infracțiune (obiect, subiecți, acțiunea sau inacțiunea infracțională și modalitățile acestora de săvârșire, urmarea periculoasă, sancțiunea penală; uneori, în conținutul legal sunt cuprinse și forma sub care poate să rămână infracțiunea – tentativă sau faptă consumată și aspecte de natură procesuală).

¹ Costică Bulai, *op. cit.*, p. 166.

De cele mai multe ori, conținutul legal cuprinde o modalitate de bază (simplă) și una sau mai multe modalități agravate sau atenuate în care se pot săvârși infracțiunile.

În expunerea de motive pentru adoptarea noului Cod penal, cu privire la incriminarea unor fapte, se precizează că legiuitorul a urmărit simplificarea pe cât posibil a textelor de incriminare, evitarea suprapunerilor între diferitele incriminări și evitarea suprapunerilor cu textele părții generale. Astfel, în cazul în care o circumstanță este prevăzută în partea generală ca și circumstanță agravantă generală, ea nu mai trebuie reluată în conținutul incriminărilor din partea specială, urmând a se aplica textul general.

În expunerea de motive se mai susține că, pentru asigurarea unității în reglementarea infracțiunilor, este necesară includerea în conținutul noului Cod penal a unor infracțiuni care erau prevăzute în legi penale speciale și care aveau o frecvență mare în practica judiciară. Considerăm și această opțiune a legiuitorului ca fiind corectă, întrucât un Cod este în fond o structură „vie” care trebuie să țină pasul cu schimbările vieții. În același timp, atragem însă atenția că un Cod nu poate să cuprindă toată reglementarea dintr-un domeniu, încercare ce ar duce nu la crearea unui Cod penal complet, ci a unui mai rigid¹.

Referitor la conținutul legal al infracțiunilor prevăzute în partea specială, sub aspectul sistematizării, s-a renunțat la structura Codurilor penale anterioare, în actualul Cod fiind reglementate mai întâi infracțiunile care aduc atingere persoanei și drepturilor acesteia și abia după aceea infracțiunile care aduc atingere atributelor statului. Această structură se regăsește la majoritatea codurilor europene recente: Austria, Spania, Franța, Portugalia etc. și reflectă concepția actuală privind locul individului și al drepturilor și libertăților acestuia în ierarhia valorilor care se bucură de protecție, inclusiv prin mijloace penale. Considerăm însă că, prin aceasta nu trebuie să înțelegem că în noul Cod penal s-ar realiza o ierarhizare a valorilor apărute, ierarhizare ce ar determina ordinea în care infracțiunile sunt prevăzute în Cod. Aceasta ar însemna că protejarea patrimoniului ar fi mai importantă decât protejarea relațiilor ce se formează și se dezvoltă în legătură cu autoritatea funcției publice sau că falsificarea sau substituirea de alimente ori alte produse (faptă prevăzută la art. 357 C. pen.) ar fi mai gravă decât faptele ce aduc atingere securității naționale (titlul X C. pen.) sau decât infracțiunile de genocid, contra umanității și de război (titlul XII C. pen.), ceea ce ar fi absurd. Prin urmare, nu poate exista o legătură între importanța unei valori protejate prin norme de drept penal și locul pe care îl ocupă incriminarea în structura Codului.

1.1. Felurile conținuturilor legale ale infracțiunilor

Conținutul legal al unei infracțiuni se poate prezenta în una din următoarele feluri:

A. Conținutul tip sau de bază

Este acel conținut al infracțiunii care cuprinde elementele de bază ce caracterizează infracțiunea, elemente care diferențiază o infracțiune de alta. De pildă, infracțiunea de omor este caracterizată prin „uciderea unei persoane” (art. 188).

B. Conținutul agravat

Calificarea unei infracțiuni este determinată de pericolul sporit, de gravitatea mai mare a faptei, față de forma de bază a infracțiunii, dacă fapta este săvârșită în anumite circumstanțe.

¹ Jean-Etienne Portalis, important jurist și politician, participant la redactarea Codului civil francez (autor al *Discursului preliminar la proiectul Codului civil*) scria că: „Nu este nevoie de legi inutile [...] nici nu trebuie totul simplificat [...] nici totul prevăzut [...], ar fi o greșeală să se creadă că ar putea exista un corp de legi care să prevadă toate cazurile posibile și să fie potrivit cu cazul special al fiecărui cetățean în parte [...]”. A guverna prea bine înseamnă a guverna rău” -Philippe Malaurie, *Antologia gândirii juridice*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 187.

Circumstanțele se referă la:

- împrejurările concrete ale săvârșirii faptei (de ex., furtul săvârșit prin efracție sau asupra unui bun care face parte din patrimoniul cultural, sunt împrejurări care fac ca furtul să fie considerat ca furt calificat);

- împrejurări referitoare la făptuitor [de ex., în cazul infracțiunii de lipsire de libertate în mod ilegal, când făptuitorul pune în pericol sănătatea sau viața victimei – art. 205, alin. (3), lit. c) C. pen.];

- împrejurări referitoare la victimă [de ex., violul săvârșit asupra unui minor care nu a împlinit vârsta de 16 ani - art. 218 alin. (3) lit. c) C. pen.].

Partea specială a Codului penal, dar și legile speciale descriu faptele interzise sau conduitele impuse de legea penală. Majoritatea infracțiunilor conțin o modalitate normativă simplă, dar și modalități agravate, care indică un pericol social mai mare pentru relația protejată prin incriminare și atrag o pedeapsă mai mare pentru făptuitor. În unele situații, în cazul existenței împrejurărilor agravate, legiuitorul a prevăzut, pe lângă pedeapsa principală mai aspră, și pedepse complementare. De ex., în cazul infracțiunii de șantaj, este prevăzută circumstanța agravantă a comiterii faptei în scopul dobândirii în mod injust a uni folos patrimonial, pentru sine sau pentru altul și care sporește cuantumul pedepsei principale până la 7 ani de închisoare.

În cazul altor infracțiuni, circumstanța agravantă a determinat nu numai sporirea cuantumului pedepsei principale, ci și obligația pentru instanța de judecată ca, în cazul în care va constata vinovăția inculpatului, să aplice și pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi, cum este cazul infracțiunii de luare de mită [art. 289 alin. (1)].

În alte împrejurări, pe lângă indicarea condițiilor obiective și subiective cerute de norma de incriminare, în conținutul articolului ce incriminează fapta sunt prevăzute și cerințele referitoare la concursul de infracțiuni. De ex., în cazul infracțiunii de înșelăciune (art. 244 C. pen.), în alin. (2) se prevede că, dacă mijlocul fraudulos folosit pentru săvârșirea înșelăciunii constituie prin el însuși o infracțiune, se aplică regulile privind concursul de infracțiuni.

Codul penal, dar și legile penale cu dispoziții penale, pedepsesc întotdeauna forma consumată a infracțiunii, chiar dacă în conținutul textului de lege nu se prevede în mod expres pedepsirea formei consumate. Dacă legiuitorul dorește să pedepsească și infracțiunea rămasă în formă de tentativă, în cazul infracțiunilor la care această formă este posibilă, *prevede în mod expres pedepsirea tentativei*. O astfel de prevedere o vom întâlni, de regulă, în noul Cod penal într-un articol distinct plasat la sfârșitul capitolului în care se află norma de incriminare. Dacă o astfel de prevedere lipsește, *tentativa nu este pedepsită*.

C. Conținutul atenuat

Este determinat de împrejurări de natură obiectivă sau subiectivă [de ex., uciderea din culpă, neîndeplinirea cu rea credință a obligațiilor de întreținere prevăzute de lege – art. 378 alin. (1), lit. b) C. pen.].

D. Conținutul complex

Este acea situație în care prin incriminarea unei fapte sunt protejate mai multe valori sociale (de ex., prin incriminarea delapidării – art. 295 C. pen., sunt protejate relațiile sociale ce au în vedere protejarea patrimoniului - bani, valori sau alte bunuri pe care le gestionează sau le administrează - dar și cele referitoare la buna desfășurare a atribuțiilor de serviciu)¹.

¹ În doctrină - Constantin Butiuc, *Infracțiunea complexă*, Ed. All Beck, București, 1999, p. 40 - infracțiunea complexă a fost definită astfel: „infracțiunea complexă rezultă din reunirea mai multor infracțiuni sau din absorbția unei infracțiuni ca element constitutiv sau ca element circumstanțial agravant, în conținutul unei alte infracțiuni”.